

Gevolgen van de Covid-19 crisis op het witwassen van geld - 2.

Op 6 april 2020 plaatste de CFI een eerste nota op haar site om de melders te waarschuwen voor de onmiddellijke gevolgen van de COVID-19 crisis op het vlak van het witwassen van geld. De aandacht ging hierbij vooral uit naar de gevolgen op korte termijn van de medische crisis, die zich hoofdzakelijk situeerden op het vlak van oplichting met de handel in beschermingsmateriaal.

Nu de medische crisis langzamerhand onder controle lijkt te komen, komen de gevolgen op sociaal en economisch vlak duidelijker aan het licht. De economische crisis waarin we ons bevinden en de sociale veranderingen als gevolg ervan bieden flexibele criminele organisaties de kans om in te spelen op de extreme omstandigheden door hun bestaande modi operandi aan te passen of door nieuwe criminele activiteiten te ontwikkelen.

Met deze tweede nota wil de CFI de melders sensibiliseren voor de mogelijke effecten op middellange termijn van de gewijzigde economische situatie op het witwassen van geld. Eerder dan het aanrijken van concrete indicatoren is het de bedoeling om een reflectie te maken van de mogelijke evolutie van de aan witwassen onderliggende misdrijven, met het oog op het detecteren van de ermee samenhangende financiële transacties. Aan de hand van de meldingen kan de huidige analyse verder bijgesteld, verfijnd of aangevuld worden. Hierna worden een aantal onderliggende misdrijven besproken die mogelijk het meeste invloed zullen ondergaan van de economische crisis, of de grootste gevolgen zullen hebben op het witwassen van geld. De informatie is gebaseerd op de analyse van de dossiers, open bronnen en studies door een aantal nationale en internationale partnerdiensten en organisaties.

1. Cybercrime

Naast de informaticacriminaliteit die verband houdt met oplichting via de handel in Covid 19-materiaal en die in de waarschuwing van 6 april uitvoerig besproken werd, vormen ook verschillende andere vormen van cybercrime als gevolg van de huidige situatie een toegenomen risico.

Zo kan afpersing van bedrijven en instellingen na het lamleggen van hun informaticastructuur in de huidige context mogelijk sterk toenemen. Organisaties hebben op korte termijn en soms relatief onvoorbereid massaal thuiswerk ingevoerd. De toegang tot het bedrijfsnetwerk, dikwijls via de eigen hardware van de werknemers, is kwetsbaar voor aanvallen van cybercriminelen. Via deze toegang kunnen zij erin slagen het informaticasysteem van de volledige organisatie plat te leggen en vervolgens losgeld te vragen om het systeem opnieuw te deblokken.

Aangezien de bedragen die geëist worden meestal in verhouding staan tot de gederfde inkomsten of de schade die geleden wordt door het niet functioneren van de infrastructuur, zijn de bedrijven die het slachtoffer zijn van dergelijke aanval soms geneigd om het losgeld te betalen.

Bovendien kunnen deze aanvallen met 'Ransomware' zich momenteel ook richten op kritische sectoren, zoals ziekenhuizen, onderzoekscentra of bedrijven die een cruciale rol spelen in de keten van de voedselvoorziening, met een zeer grote maatschappelijke kost tot gevolg.

Daarnaast hebben verschillende banken recent ook een toename van 'phishing'- berichten vastgesteld. Via phishing proberen cybercriminelen de codes van bankklanten te achterhalen, meestal na een bericht via mail dat leidt naar een valse website van de bank. Door de sluiting van de bankkantoren kunnen klanten die behoren tot kwetsbare groepen enkel nog gebruik maken van het online bankplatform, waar ze mogelijk minder mee vertrouwd zijn.

Cybercriminelen gebruiken de Covid-19 crisis ook als pretext in hun phishingmails, waarbij ze in naam van de financiële instelling vragen naar een update van de beveiligingsgegevens, zogezegd nodig omwille van de uitzonderlijke situatie.

De financiële transacties die gepaard gaan met cybercrime zijn uiteenlopend en niet altijd eenvoudig te detecteren:

- ***In het geval van afpersing via Ransomware wordt dikwijls aan het slachtoffer gevraagd te betalen in virtuele munten, waarna het geld naar buitenlandse rekeningen overgeschreven wordt. De bedragen kunnen schommelen tussen 100.000 EUR en 5 mio. EUR, de uiteindelijke landen van bestemming zijn vaak Israël, Hong-Kong en China.***
- ***De inkomsten uit phishing worden meestal in een eerste fase overgeschreven naar rekeningen van money mules in Europese landen en nadien zo snel mogelijk afgehaald in cash. Het gaat om ronde bedragen van enkele duizenden euro's, soms meerdere overschrijvingen van identieke bedragen vlak na elkaar.***

2. Drugshandel

Uit de analyse die de CFI eind 2018 uitvoerde naar het witwassen van geld afkomstig uit drugshandel bleek toen al dat een aanzienlijk deel van de klein- en tussenhandel zich steeds meer van de straat naar het internet verplaatste. Het sluiten van de horeca heeft het occasioneel druggebruik mogelijk wel licht verminderd, maar in economische termen geldt de vraag naar drugs als weinig elastisch. Het is dan ook waarschijnlijk dat in de huidige situatie de drugshandel via online contacten zich verder zal ontwikkelen.

Het feit dat er – door het sluiten van de fysieke winkels – een grote stijging is van de onlinehandel en de levering van allerlei goederen via koerierdiensten, laat criminele organisaties toe om ook drugs in toenemende mate via deze weg te verhandelen.

Wat de invoer betreft stelden politie en Douane in de periode net voor de beperking op internationale vluchten een sterke stijging vast van drugskoeriers op de luchthaven, waarbij zowel heroïne als cocaïne in beslag genomen werden. Ook in de haven van Antwerpen werden recent grote hoeveelheden cocaïne onderschept. Criminele organisaties actief in de invoer van drugs hebben vermoedelijk geanticipeerd op een verminderde controle omwille van de Covid 19 – maatregelen, en zullen dat waarschijnlijk ook in de toekomst blijven doen.

De productie van synthetische drugs in België en Nederland ondervindt mogelijk nog het meest rechtstreekse gevolgen van de maatregelen genomen om de verspreiding van Covid 19 in te perken. De productie van de precursoren nodig om synthetische drugs aan te maken lag in China geruime tijd stil. De verhoging van de prijs van onder meer XTC lijkt hier het gevolg van te zijn.

De gezondheids crisis op korte termijn en de economische crisis op langere termijn zullen waarschijnlijk de algemene omvang van de drugsmarkt in België niet inperken, zodat er ook van uit kan gegaan worden dat de kapitalen die witgewassen worden in absolute grootte niet zullen afnemen.

Op het vlak van witwassen stelt de huidige crisis de criminele organisaties actief in de drugshandel zowel voor uitdagingen als opportuniteiten. Door de algemene sluiting van de handelszaken kan er geen cash meer geïnjecteerd worden via cash-intensieve dekmantelbedrijven. Ook het storten van cash via bankkantoren is onmogelijk of wekt onmiddellijk argwaan. Aangezien de drugshandel grotendeels op cash draait, blijven er momenteel ongetwijfeld aanzienlijke bedragen opgepot buiten het financiële systeem.

Het loslaten van de beperkende maatregelen en de economische crisis vormen echter een uitgelezen kans voor criminele organisaties om deze fondsen opnieuw wit te wassen. Verschillende horeca- en handelszaken gaan het zeer moeilijk hebben om het hoofd boven water te houden en zullen gevoelig zijn voor overnames door het criminele milieu. Bovendien zal een grote omzet in cash voor deze bedrijven weinig kritisch benaderd worden en verklaard kunnen worden door een ‘inhaalbeweging’ van de klanten.

De economische onzekerheid zorgt er verder voor dat de prijzen van vastgoed dalen. Als gevolg hiervan zal het witwassen van drugsinkomsten via de aankoop van vastgoed efficiënter kunnen verlopen. Dit effect speelt bovendien zowel op nationaal als op internationaal vlak.

Criminele organisaties actief in de drugshandel zullen meer nog dan anders kunnen beschikken over zeer grote bedragen in cash. Bij het hernemen van het economische en sociale leven staan zij klaar om deze fondsen in te brengen in het financiële systeem.

Grote stortingen in cash op rekeningen van ondernemingen met beperkte officiële omzet of in financiële problemen kunnen wijzen op een mogelijke band met drugshandel. Het investeren van deze fondsen via de aankoop van andere handelszaken met een cash-intensief karakter of het investeren in vastgoed in België en in het buitenland vormen de finale investeringsfase van het witwasproces. Spanje, Marokko, Turkije en vooral de Verenigde Arabische Emiraten (Dubai) komen frequent terug als investeringslanden voor vastgoed.

3. Corruptie

Om de medische noodsituatie als gevolg van de Covid 19 pandemie aan te pakken zijn de regeringen van de meest getroffen landen zeer snel en op grote schaal overgegaan tot het zoeken naar beschermingsmateriaal. Aangezien het aantal producenten en de productiecapaciteit beperkt was, werden alle mogelijke pistes bewandeld en werd zowel een beroep gedaan op gekende officiële leveranciers als op tussenpersonen die over de nodige contacten zouden beschikken. De producenten van het Covid 19 – materiaal bevinden zich bijna uitsluitend in China, zodat ook geopolitieke relaties een rol speelden bij de aankoopprocedure. Staten zoals de V.S. deinsden er niet voor terug om de markspelers onder druk te zetten en in te breken in reeds afgesloten contracten via het bieden van een hogere prijs.

Het spreekt voor zich dat deze kenmerken van de markt en de uitzonderlijke situatie waarin de handel plaatsvindt een voedingsbodem kunnen vormen voor verschillende vormen van corruptie. Ook op langere termijn kan er van uit gegaan worden dat in de zoektocht naar medicatie voor de behandeling van Covid of in de ontwikkeling van een vaccin tegen het virus enorme bedragen zullen omgaan. Deze gigantische financiële belangen zullen verdeeld worden over zowel overheidsinstanties als private spelers, en dit op mondiaal niveau. Het risico dat deze inzet vroeg of laat het voorwerp zal uitmaken van corruptie is dan ook aanzienlijk.

Naast de directe medische aanpak van de crisis werken nationale overheden en internationale organisaties ook volop aan de economische gevolgen. Hiervoor werden op verschillende niveaus economische hulpprogramma's van ongeziene omvang opgezet. Opnieuw vormen het gebrek aan precedent, het dringend karakter en de financiële omvang van de programma's een risico op corruptie.

Volgende verrichtingen kunnen mogelijk wijzen op corruptie:

- ***Verrichtingen die verband kunnen houden met de verduistering van openbare middelen, aanbestedingen of overheidscontracten in een gevoelige sector (waaronder gezondheidszorg, geneesmiddelen en medische apparatuur).***
- ***Verrichtingen met nieuw opgerichte bedrijven of bedrijven met ondoorzichtige bestuursstructuur***

- ***Verrichtingen met betrokkenheid van tussenpersonen of consultants***
- ***Verrichtingen die niet kunnen worden gestaafd met documenten (contract ontbreekt) of voorgelegde documenten die onregelmatigheden vertonen (belangrijke bepalingen en voorwaarden zijn niet opgenomen, ontoereikende of buitensporige bedragen, aanpassingen zonder commerciële rechtvaardiging).***
- ***Er worden betalingen buiten de contractuele voorwaarden uitgevoerd.***
- ***Opbrengsten uit verduistering, omkoping en corruptie worden door de ontvanger - of het nu om zakelijke beslissers in bedrijven of Politiek Prominente Personen (PPP) gaat – verborgen of verhuld als een andere vorm van inkomen.***

4. Sociale en fiscale fraude

In de huidige economische context zien verschillende sectoren hun activiteiten sterk afnemen of zelfs volledig stoppen. Ondernemingen actief in sectoren die traditioneel kwetsbaar zijn op het vlak van sociale of ernstige fiscale fraude kunnen in de verleiding komen om over te stappen op criminele activiteiten of om hun aandeel aan illegale omzet te verhogen. Sterk door de crisis getroffen ondernemingen die desondanks grote financiële stromen genereren zonder dat er een economische verantwoording voor is, dienen daarom met de nodige waakzaamheid opgevolgd te worden.

Tot deze kwetsbare sectoren behoren onder meer de bouw, de industriële reiniging en het goederentransport.

Een eerste risico vormt gevormd door het onterecht gebruik maken van het stelsel van tijdelijke werkloosheid. Fraude met dit stelsel behelst niet enkel het onterecht verkrijgen van een werkloosheidsvergoeding, maar tevens het ontsnappen aan het betalen van de sociale lasten in hoofde van de werkgever. De fraude bestaat er immers meestal in dat een vergoeding aangevraagd wordt voor werknemers die in de praktijk in het zwart blijven doorwerken.

Een tweede risico is het gebruik van werknemers zonder deze aan te geven – illegale arbeid. Betrokken ondernemingen maken dikwijls deel uit van een netwerk van bedrijven met een gelijkaardig profiel, die gebruikt worden om werknemers heen en weer te schuiven zonder (al) de fiscale of sociale verplichtingen na te komen. Het illegale businessmodel steunt vooral op een snelle uitbreiding van het aantal betrokken ondernemingen, het gebruik van stromannen als zaakvoerder, het onderling factureren en betalen en het voortdurend openen en wisselen van bankrekeningen. Deze technieken maken het moeilijk om grip te krijgen op de volledige structuur van de criminele netwerken.

Volgende kenmerken kunnen wijzen op het gebruik van schermvennootschappen in het kader van illegale arbeid:

- ***De vennootschap werd recent opgericht; de maatschappelijke zetel bevindt zich op een postbusadres of een business center.***
- ***De zaakvoerder heeft het profiel van een stroman, en wordt gebruikt om de identiteit van de werkelijke zaakvoerder te beschermen (recent ingeschreven in België, geen eerder mandaat in een Belgische vennootschap of een groot aantal recente mandaten en eerdere faillissementen, geen mandataris op de rekeningen van de onderneming).***
- ***De vorige zaakvoerder behoudt het mandaat op de rekeningen van de onderneming na ontslag (en blijft de facto zaakvoerder).***
- ***De rekeningen van de onderneming worden gebruikt om de inkomsten uit sociale fraude te laten circuleren. Het witwassen gebeurt door de fondsen tussen talrijke rekeningen te laten vloeien en uiteindelijk in cash op te nemen.***

Naast het verhoogde risico op sociale- en ernstige fiscale fraude kunnen kwetsbare bedrijven ook gebruikt worden om de inkomsten uit andere vormen van criminaliteit wit te wassen via het mechanisme van compensatie. Compensatie is een witwastechniek die criminelen toelaat om een surplus aan cash afkomstig uit criminele activiteiten zoals drugshandel te verschuiven naar illegale ondernemingen die een grote behoefte hebben aan zwart geld, zoals illegale arbeid. De cash die van hand tot hand overgedragen wordt, wordt gecompenseerd door bancaire overschrijvingen, dikwijls naar het buitenland en gedekt door valse facturen.

Compensatieschema's worden dikwijls gekenmerkt door overschrijvingen naar het buitenland ten gunste van bedrijven actief in een sector die volledig verschilt van de sector van de opdrachtgevende vennootschap, en die niet overeenstemmen met de economische realiteit. De mededelingen bij deze overschrijvingen blijven meestal vaag en verwijzen naar de aankoop van goederen of de levering van diensten zonder details te vermelden.

De nieuwe economische realiteit kan ook sectoren die op het eerste zicht niet leiden onder de crisis kwetsbaar maken voor economische uitbuiting, zoals de sector van de koerierdiensten. Door het sluiten van veel winkels bloeit de onlinehandel, met een sterke stijging van de levering van pakjes aan huis tot gevolg. Wanneer de grote spelers zelf niet meer kunnen voldoen aan de vraag om levering kunnen zij - mogelijk onbewust - een beroep doen op een keten van onderaanneming van kleine koerierdiensten die in het zwart opereren.

5. Bronnen

- European Banking Authority – Statement on actions to mitigate financial crime risks in the COVID-19 pandemic : <https://eba.europa.eu/eba-provides-further-guidance-use-flexibility-relation-covid-19-and-calls-heightened-attention-risks>
- Europol – press release and report on pandemic profiteering: how criminals exploit the COVID-19 crisis : <https://www.europol.europa.eu/staying-safe-during-covid-19-what-you-need-to-know>
- GAFI : <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfgeneral/documents/statement-covid-19.html>
- INTERPOL : Unmasked – International Covid-19 fraud exposed. <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2020/Unmasked-International-COVID-19-fraud-exposed>
- OLAF : https://ec.europa.eu/anti-fraud/media-corner/news/07-04-2020/olafs-fight-against-fraud-continues-amid-covid-19-crisis_en
